

Vækstforum

Megasatsning Fødevarer

Ekspertarbejdsgruppens afrapportering fra
første del af forprojektet

November 2007

Indholdsfortegnelse

1	Indledning	3
1.1	Formål	3
1.2	Overblik over processen	4
1.3	Hvad er en megasatsning?	5
1.4	Forslag til vision og indsatsområder	6
1.5	Samlet status for arbejdsgruppens arbejde	9
2	Strategiprocessens gennemførelse	11
3	Indsatsområder	14
3.1	Åben innovation og vidensamarbejde	14
3.2	Fremtidens økologiske fødevarer	17
3.3	Teknologiudvikling i produktionssystemer, produkter og forsyning	20
3.4	Ny fødevareridentitet i Region Midtjylland	23
4	Det videre forløb	27

Bilagsfortegnelse

Bilag 1	Kommissorium for Megasatsning Fødevarer
Bilag 2	Arbejdsgruppens medlemmer
Bilag 3	Hovedresultater - panelundersøgelsen

1 Indledning

1.1 Formål

Baggrund

I Vækstforum Midtjyllands erhvervsudviklingsstrategi for 2007-2009 og den dertil knyttede handlingsplan for perioden 2007-2008, igangsættes tre megasatsningen, hvoraf den ene retter sig mod fødevareområdet. 'Megasatsning Fødevarer' er motiveret ud fra regionens styrker inden for fødevareområdet.

Tekstboks 1 Vækstforums motivation af 'Megasatsning Fødevarer'

'Fødevareområdet i Region Midtjylland har meget stærke positioner med en stor produktions-, forarbejdnings- og afsætningssektor, samt stærke forsknings- og videnmiljøer. Målet er at regionen fastholder og udvikler denne position ved at styrke samarbejde og innovation, øge kendskabet til nye markedsmuligheder og generelt styrke nyskabende initiativer inden for fødevareområdet'

Formål med megasatsningen

'Megasatsning Fødevarer' er iværksat under erhvervsudviklingsstrategiens innovationssøjle, delmål 2, hvor formålet er at styrke innovationskraften inden for regionens styrkepositioner. Formålet med megasatsningen er:

- at sikre en **fortsat udvikling, innovation og konkurrenceevne** i fødevarerhvervet, således at Region Midtjylland befæster sin stærke position på området.
- en integreret del af denne udvikling sker gennem **globalisering og international markedsudvikling**, så Region Midtjylland opnår/udbygger den internationale nøgleposition inden for fødevarerhvervene.
- indsatsen skal bygge på **kompetencerne** fra forsknings- og videnmiljøer, de store fødevarevirksomheder og fra de mindre og mellemstore producenter og følgeindustrien.
- fødevareindsatsen skal udfoldes i **samspil med de to øvrige megaprojekter** inden for erhverv/sundhed og energi/miljø.
- fødevareindsatsen skal have en karakter og et indhold, så der er grundlag for at igangsætte projekter og initiativer på **såvel kort som længere sigt**.

Denne rapport's formål: afrapportering fra første del af forprojektet

Megasatsningens første del består af en strategi- og analyseproces drevet frem af en bredt sammensat arbejdsgruppe og et sekretariat under ledelse af Region Midtjylland. Det primære formål med denne del har været at beskrive og prioritere et antal udfordringer og indsatsområder for fødevarerområdet i Region Midtjylland i et langsigtet perspektiv. Arbejdsgruppen bag 'Megasatsning Fødevarer' har således i perioden august - november 2007 arbejdet intenst med at vælge indsatsområder, og arbejdsgruppen præsenterer med denne rapport:

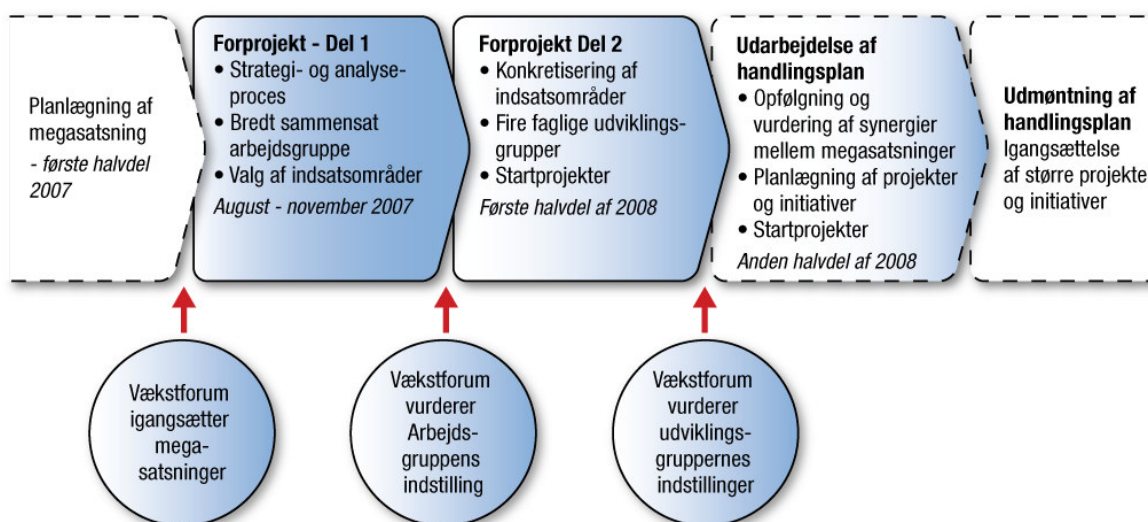
- Overblik over de **opnåede resultater** i forhold til valg af vision, indsatsområder og det videre arbejde (dette kapitel).
- **Strategiprocessens gennemførelse** og metode (kapitel 2).
- En uddybet beskrivelse af **indsatsområderne** (kapitel 3).
- Beskrivelse og forslag til **det videre forløb** (kapitel 4).

1.2 Overblik over processen

Et langt forløb - på vej mod konkrete initiativer

Den gennemførte strategiproces er ét element i et langt forløb, hvis konkrete endemål, af naturlige årsager, knapt kan beskrives endnu - en styrke ved megasatsningen er netop, at den udvikler sig undervejs. Ikke desto mindre er det vigtigt, at de mange personer og organisationer, der bidrager til processen, har et nogenlunde klart billede af det videre forløb. I figuren nedenfor er megasatsningens overordnede kronologi skitseret.

Figur 1 Megasatsningens forløb

Som det fremgår af figuren går de foreslåede indsatsområder nu videre til forprojektets anden del. For hvert indsatsområde vil en udviklingsgruppe arbejde med den videre kvalificering af indsatsområderne. Udviklingsgrupperne skal således foreslå konkrete udviklingstiltag (eksempelvis udbud, demonstrations-

projekter, forsknings- og udviklingsprojekter, puljer mv.), herunder komme med forslag til finansiering og organisering.

1.3 Hvad er en megasatsning?

Selvom endemålet ikke er kendt, har Vækstforum med sin beskrivelse af formålene med denne megasatsning klart signaleret nogle forventninger til det endelige resultat. Ambitionsniveauet er endvidere understreget ved, at budgettet for megasatsningen er indikeret til at være i størrelsesordenen 100 mio. kr.

De fem nøgleord

Men hvad er en 'mega-satsning' *egentlig*? Adskiller den sig fra øvrige satsninger og i givet fald hvordan? Arbejdsgruppen har drøftet disse spørgsmål og finder, at karakteren af en mega-satsning kan sammenfattes i følgende nøgleord:

Dristighed. Ambitionsniveauet skal være højt. Hermed forstås bl.a., at et indsatsområde ikke nødvendigvis skal være snævert bundet op på kun en eksisterende styrkeposition, men også kan være et relativt nyt område for Region Midtjylland, så længe det kan sandsynliggøres, at der findes eller kan skabes ressourcer til at sikre succes.

Risiko. Selvom indsatsområderne skal kunne begrundes klart i markedsmæssige muligheder, må det accepteres, at ikke alle indsatsområder udvikler sig til erhvervmæssige succeser.

Til og fravalg. En megasatsning handler i høj grad om at vælge fra - for at kunne satse på tilvalgene. De fire indsatsområder, der fremlægges nedenfor, er udvalgt blandt en langt større gruppe af potentielle indsatsområder. De foreslåede indsatsområder tager da også kun afsæt i nogle af de eksisterende styrkepositioner i regionen, ligesom der er klare positive tendenser inden for fødevarerforbruget, som indsatsområderne ikke søger at indfange.

Dynamik. Som allerede indikeret er der tale om en proces, som udvikler sig dynamisk, og det vil være en udfordring i det videre arbejde at ramme den rette balance mellem på den ene side at have nogle klare ledetråde for indsatsen og på den anden side at justere indsatsområderne, når nye muligheder viser sig.

Langsigtet. Arbejdsgruppen understreger, at megasatsningen primært skal vurderes på det udbytte, den skaber på det lange sigt. Gevinster på det korte sigt er velkomne og skal sikres via særlige 'start-projekter', men for de fleste indsatsområders vedkommende vil fuld effekt næppe opnås før efter 2010.

Samarbejde. Megasatsningen skal udfoldes i samarbejde med andre regioner nationalt og internationalt.

Hvem 'ejer' megasatsningen?

Ligeledes har Arbejdsgruppe vurderet, hvem der er megasatsningens 'ejer' - hvem der i sidste ende er ansvarlig for dens indhold og fremdrift. Det er blevet diskuteret, om formålet er at profilere Vækstforum, at engagere udvalgte inte-

resser indenfor fødevareerhvervet eller om den bredt skal kunne begejstre fødevareerhvervet?

Arbejdsgruppen finder, at megasatsningen ikke har én samlet målgruppe og at den ikke primært retter sig til hele fødevareerhvervet - det sidste ville udvandsatsningen. Megasatsningen retter sig derimod mod de segmenter inden for fødevareerhvervet og andre brancher/områder, som er relevante at inddrage i realiseringen af de enkelte indsatsområder. Det skal i den forbindelse understreges, at disse målgrupper kan være ret forskellige både i karakter og antal.

Metode til valg af indsatsområder

Strategiprocessen er gennemført i en vekselvirkning mellem debatter og afklaring i selve arbejdsgruppen omkring konkrete indsatsområder kombineret med en ekstern vurdering af en lang liste af potentielle indsatsområder - der har således været tale om en selektionsproces fra mange potentielle til få udvalgte indsatsområder. Den eksterne vurdering af indsatsområderne er sket via såkaldte panelundersøgelser, hvor tre paneler - dels selve arbejdsgruppen, dels et panel af regionale fødevareaktører og dels et større panel af nationale fødevareeksperter - har vurderet arbejdsgruppens oprindelige liste over potentielle indsatsområder. For en nærmere beskrivelse af metoden og resultaterne af panelundersøgelserne henvises til kapitel 2 og bilag 3.

1.4 Forslag til vision og indsatsområder

Vision for megasatsningen

Arbejdsgruppen foreslår, at den samlede vision for megasatsningen er:

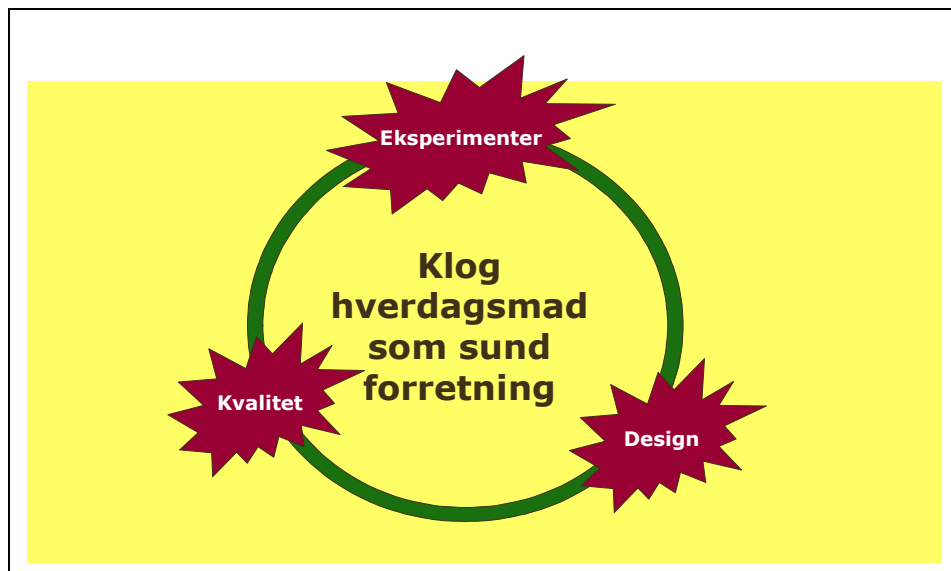
- *Klog hverdagsmad som sund forretning*

Bag visionen ligger et ønske om, at satse på hverdagsmaden, det daglige måltid, der både relaterer sig til forretning og livskvalitet. Visionen signalerer samtidigt, at indsatsen skal bygge på viden, sundhed og erhvervsudvikling.

Til visionen er der knyttet 3 gennemgående værdier: kvalitet, eksperimenter og design, som er vigtige værdier i arbejdet med fødevarsatsningen. De er i figuren vist som tre stjerner.

Resultaterne af indsatserne kommer et bredt marked til gode, forstået både som eksportmarked og forbrugere i Danmark. Der lægges vægt på eksperimenter og innovation for at realisere visionen, så der udvises mod og trædes nye veje i arbejdet med indsatsområder. Design inddrages som et af de områder, der i virksomheder og forskningsinstitutioners daglige arbejde ofte forsømmes og som kunne fortjene en langt større opmærksomhed. Design forstås her som et bredt spektrum af elementer, der er integreret i den enkelte fødevarer. Design understreger således også kvalitetsaspektet, som på alle måder er et gennemgående træk i visionen.

Figur 2 Samlet vision for megasatsningen

Om visionen skal endvidere bemærkes:

- At den er en overordnet ledetråd - med en vis bredde og samtidig en tilstrækkelig skarphed
- At den er retningsangivende og inspirerende for den konkrete udfoldelse af indsatsområderne.

Indsatsområder

Arbejdsgruppen foreslår, at der arbejdes videre med fire indsatsområder:

Åben innovation og vidensamarbejde

- Målet er at skabe en tradition og en ny 'infrastruktur' for en vidensbaseret fødevarerudvikling i Region Midtjylland - karakteriseret af et højt indhold af kvalitet, design og eksperimenter og dermed virkeliggøre visionen om 'klog hverdagsmad'. Arbejdsgruppen foreslår oprettelsen af et "fødevarernes Katrinebjerg" - et *fødevarerinnovatorium* som rammen om en satsning på åben innovation og vidensamarbejde.

Fremtidens økologiske fødevarer

- Formålet er at udnytte og styrke Region Midtjyllands førerposition inden for viden om og produktion af økologiske fødevarer. Dette inkluderer et øget fokus på smag, forarbejdning, design og andre kvalitetsparametre inden for økologisk produktion. Indsatsområdet indeholder derudover også et langsigtet perspektiv omkring 'bæredygtighed' i bredere forstand omhandlende eksempelvis dyrevelfærd, etik og sociale forhold. Blandt de konkrete

ideer, som arbejdsgruppen giver videre er etablering af et *Organic Academy* og bedre udnyttelse af viden og styrket samarbejde inden for en erhvervsmæssig *økologi-klynge* i Region Midtjylland.

Teknologiudvikling i produktionssystemer, produkter og forsyning

- Formålet med indsatsområdet er at udnytte de store muligheder, der ligger i at inddrage nye teknologier i fødevarer, i fødevareproduktioner, i emballager samt i logistik- og afsætningsleddet. Arbejdsgruppen foreslår bl.a., at der arbejdes videre med at *udpege teknologiske styrkepositioner*, der kan være med til at ”skubbe på” udviklingen af fødevareområdet samt udpege områder, hvor der er behov for skræddersyet teknologi til at løse udfordringer i de forskellige led i fødevarekæden. Der skal bl.a. identificeres og beskrives relevante demonstrationsprojekter.

Ny fødevareidentitet i Region Midtjylland

- Et bredt kendskab til megasatsningens vision er vigtigt for at skabe engagement bredt i fødevareerhvervet. Dette indsatsområde skal derfor vise og fremelske samt kommercielt udnytte en klarere midtjysk fødevareidentitet og arbejdsgruppen beder udviklingsgruppen om at foreslå og vurdere relevante initiativer til dette. Som eksempler på tiltag foreslås afholdelse af store, årstids-tematiske *fødevarefestivaler*, etablering af et nationalt *Food Univers* (infotainment) og oprettelse af *Midtjyllands Madportal*.

Der henvises til kapitel 3 for en nærmere beskrivelse af de enkelte indsatsområder.

Indsatsområderne set i forhold til teori om vækst drivere

Indsatsområderne er forskellige i deres karakter - ét område handler bredt om de organisatoriske rammer for innovation (*Åben innovation og videnssamarbejde*), et andet retter sig mod kvalitetsudvikling af en bestemt produktionsform (*Fremtidens økologiske fødevarer*), et tredje handler om specifikke teknologiers anvendelse i fødevareerhvervet (*Teknologiudvikling i produktionssystemer, produkter og forsyning*) og det fjerde område retter sig mod branding og oplevelser (*Ny fødevareidentitet*).

Det er derfor interessant - efter at valget af indsatsområder er foretaget - at sammenholde indsatsområderne med gængse forestillinger om vækst- og innovationsfremmende faktorer. OECD har i flere sammenhænge argumenteret for, at fire såkaldte 'micro-drivers' bidrager til regional udvikling og vækst (OECD 2007: Micro-Policies for Growth and Productivity. Directorate for Science, Technology and Industry). Disse er a) menneskelige ressourcer og organisation, b) informations- og kommunikationsteknologi, c) teknologiudvikling og -spredning samt d) iværksætterier.

Det er tydeligt, at der er et ret stort sammenfald mellem de fire vækst-faktorer og de fire indsatsområder, bl.a. med betoningen af menneskelige ressourcer og organisering af innovation samt fokus på teknologiudvikling. Der er den forskel, at arbejdsgruppen med indsatsområdet omkring 'Ny fødevareidentitet' ønsker at satse på identitet, oplevelser og begejstring som en motiverende faktor.

Endelig foreslår arbejdsgruppen ikke en særskilt satsning på iværksætteri - dette ser arbejdsgruppen snarere som en afledt effekt.

Generelt viser de fire indsatsområder sig at hænge godt sammen og er i store træk i overensstemmelse med OECD's anvisninger omkring 'drivers' bag regional udvikling.

Indbyrdes sammenhæng mellem indsatsområderne

Der er en række naturlige koblinger mellem de valgte indsatsområder, således at de gensidigt støtter hinanden. Indsatsområdet "Åben innovation og vidensamarbejde" kan ses som en overligger, der binder de øvrige indsatsområder sammen: her sættes rammerne for, at regionen i samarbejde med de øvrige regioner er helt i front med at udvikle og innovere inden for fødevarerområdet. Indsatsen skal skabe den helt rigtige samarbejdsplatform for, at dette sker.

I indsatsområdet "Ny fødevareridentitet" skal der arbejdes med omsætning af visionen om klog hverdagsmad som sund forretning i konkrete produkter, markedsføring og oplevelser, mens indsatsområderne med fokus på teknologi og fremtidens økologiske fødevarer hver især har mere et mere konkret sigte inden for et afgrænset område og understøttes af innovations-"overliggeren".

Det videre forløb

Arbejdsgruppen foreslår, at der nedsættes faglige udviklingsgrupper for hvert indsatsområde, der i løbet af foråret 2008 videreudvikler de valgte indsatsområder i henhold til de retningslinier, som arbejdsgruppen har udstukket. Udviklingsgrupperne vil typisk have 5-10 deltagere, der er udvalgt efter faglige kriterier (dvs. der bliver tale om ekspertbaserede udviklingsgrupper).

Arbejdsgruppen stiller sig gerne til rådighed i det fortsatte arbejde med at udvikle de valgte indsatsområder og tilbyder at fungere som styregruppe for udviklingsgrupperne, herunder medvirke til at udpege eksperter til disse.

Der arbejdes endvidere med et par konkrete idéer til startprojekter til præsentation for Vækstforum i første halvdel af 2008.

Endelig har arbejdsgruppen vedtaget en plan for kommunikationsaktiviteter. Der er indtil videre etableret en hjemmeside for projektet. I perioden frem til og sideløbende med udviklingsgruppernes arbejde udmøntes arbejdsgruppens plan for kommunikationsaktiviteter, bl.a. i form af artikler med fokus på megasatsningens indhold og hidtidige proces.

Der henvises til kapitel 4 for en nærmere beskrivelse af det videre forløb.

1.5 Samlet status for arbejdsgruppens arbejde

Status i forhold til fem opgaver

Kommissoriet bag megasatsningen beskriver fem opgaver, hvoraf den primære opgave - som nævnt - er at vælge indsatsområder. De fem opgaver fremgår af tabellen nedenfor, der indeholder en statusbeskrivelse.

Tabel 1 Status for arbejdsgruppens opgaver

Arbejdsgruppens opgaver, jf. kommissorium	Status efter første del af forprojektet
Prioritere et antal indsatsområder for fødevarerområdet i Region Midtjylland i et langsigtet perspektiv	<i>Gennemført</i> Denne rapport indeholder forslag til fire indsatsområder. Se beskrivelsen af indsatsområder i kapitel 3.
Identificere 2-3 startprojekter til igangsætning ultimo 2007/primus 2008	<i>Delvist gennemført</i> Sekretariatet arbejder med et par konkrete idéer til startprojekter til præsentation for Vækstforum i første halvdel af 2008.
Foreslå medlemmer til et antal udviklingsgrupper, der skal kvalificere de prioriterede indsatsområder	<i>Delvist gennemført</i> Den endelige udvælgelse af medlemmer sker på basis af arbejdsgruppens input i forbindelse med fjerde møde.
Fungere som styregruppe for udviklingsgrupperne frem til disses afslutning medio 2008.	<i>Gennemført</i> Arbejdsgruppen har accepteret at fungere som styregruppe i forprojektets anden fase.
Udarbejde og iværksætte en kommunikationsstrategi, der skal sikre, at der skabes synlighed omkring og overblik over megaprojektets aktiviteter for borgere og aktører.	<i>Delvist gennemført</i> Der er indtil videre etableret en hjemmeside for projektet. I perioden frem til og sideløbende med udviklingsgruppernes arbejde udmøntes arbejdsgruppens plan for kommunikationsaktiviteter, bl.a. i form af artikler med fokus på megasatsningens indhold og hidtidige proces.

2 Strategiprocessens gennemførelse

Metode

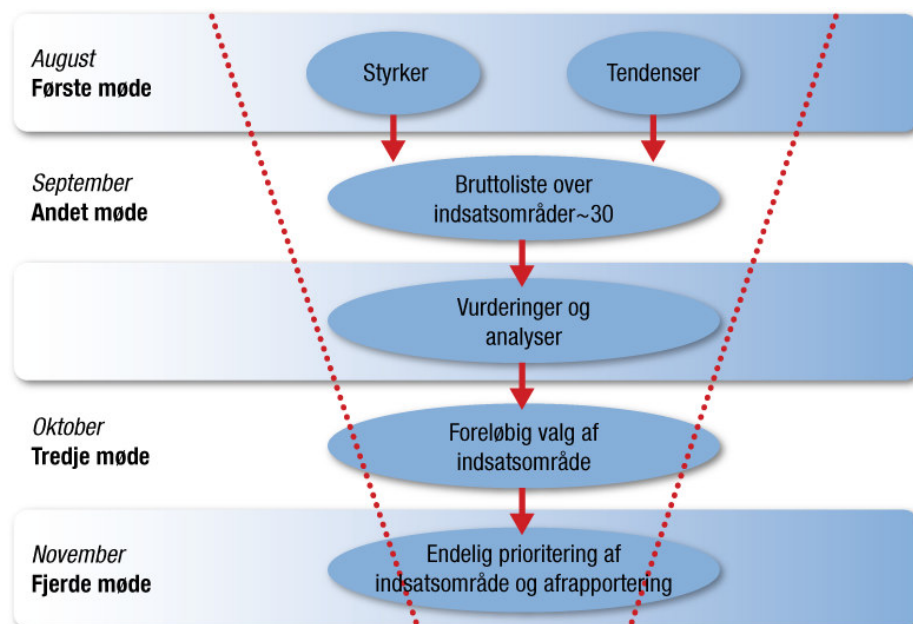
Strategiprocessens gennemførelse kan sammenfattes i følgende punkter som kort gennemgås i dette kapitel:

- En fremadskridende selektionsproces - 'tragten'
- Samspil mellem arbejdsgruppens vurderinger/viden og øvrige grupper af fødevareeksperter - via såkaldte panelundersøgelser
- Et tæt mødeforløb
- Effektiv organisation

En fremadskridende selektionsproces

Arbejdsgruppens proces med at udvælge indsatsområder kan illustreres som en 'tragt', jf. figuren nedenfor.

Figur 3 *Tragten - selektion af indsatsområder gennem forløbet*

Figuren viser den trinvis tilnærmelse til valget af indsatsområder. Indledningsvis blev der udarbejdet en overordnet beskrivelse af styrker i Region Midtjylland og markedstendenser indenfor fødevarerområdet. Herefter opstillede arbejdsgruppen en såkaldt 'brutto-liste' over indsatsområder, som - i en af sekretariatet redigeret form - blev vurderet via panelundersøgelserne (se nedenfor). I lyset af blandt andet resultatet fra panelundersøgelserne fokuserede arbejdsgruppen sit videre arbejde på 9 indsatsområder - som til slut blev reduceret til de fire foreslåede områder.

Samspil mellem arbejdsgruppen og øvrige eksperter - via panelundersøgelser

Der findes af gode grunde ingen autoritative kilder til at fastslå, hvilke indsatsområder, der bør sættes på - valg af et indsatsområde handler om fremtiden og der skal træffes valg under mangelfuld information. Som supplement til Arbejdsgruppens viden, er der derfor blevet gennemført panelundersøgelser, hvor grupper af eksperter og fødevareraktører er blevet bedt om at forholde sig til Arbejdsgruppens 'bruttoliste' af indsatsområder. Med andre ord: de personer i Danmark, der må formodes at besidde den bedste indsigt i tendenser på fødevarerområdet, er blevet konsulteret.

Panelundersøgelser er en systematisk indsamling af vurderinger fra eksperter via en e-baseret spørgeskema - til brug for arbejdsgruppens endelige valg af indsatsområder

Det fremgår af tabellen nedenfor, at der er modtaget 84 besvarelser, svarende til 60% af samtlige adspurgte - hvilket er tilfredsstillende. Hertil kommer, at de enkelte indsatsområder er blevet kommenteret af 10 - 30 paneldeltagere, og der er givet en række værdifulde supplerende kommentarer. Paneldeltagerne foreslog endvidere en række nye indsatsområder, som har indgået som inspiration for arbejdsgruppens videre arbejde.

Tabel 2   *Oversigt over svarprocenter*

Panel	Delta-gere	Antal svar	Andel svar
Arbejdsgruppens medlemmer	16	10	63 %
Regionale fødevareraktører (virksomheder, int.org., foreninger)	38	19	50 %
Nationale fødevarer eksperter (typisk forskere)	85	55	65 %
<i>I alt</i>	<i>139</i>	<i>84</i>	<i>60 %</i>

For en koncentreret beskrivelse af resultaterne af panelundersøgelserne henvises til bilag 3.

Arbejdsgruppen takker de mange personer, der deltog i panelundersøgelsen og dermed bidrog med værdifuld information til denne megasatsning.

Organisation

En betingelse for at gennemføre strategiprocesen i det korte forløb fra august - november har været et klart fokus på fremdrift i projektet. Dette er sikret med en organisation bestående af:

- En bredt sammensat arbejdsgruppe, hvor der er tilstræbt repræsentation af mange interesser og tilgange til fødevareområdet - snarere end en klar teknisk-faglig profil. Arbejdsgruppens formand er Niels Mikkelsen, medlem af Vækstforum.
- Et sekretariat under Region Midtjyllands afdeling for Region Udvikling har planlagt møder, gennemført analyser m.v. Til sekretariatet har været tilknyttet konsulentbistand (COWI A/S).

Møder

Arbejdsgruppen har afholdt fire møder, hvis indhold og udbytte fremgår af tabellen nedenfor. Forud for møderne har sekretariatet holdt forberedelsesmøder med formanden for arbejdsgruppen.

Tabel 3 Arbejdsgruppens møder

Møder	Temaer & udbytte
22/8	<ul style="list-style-type: none"> • Formål med megasatsningen og foreløbig beskrivelse af en 'mega-satsning' • Diskussion af regionens styrker • Tendenser i tiden indenfor fødevareområdet • Notatet 'Styrker & tendenser indenfor fødevarerhvervet'
13-14/9	<ul style="list-style-type: none"> • Diskussion af kriterier for indsatsområder • Identifikation af 27 potentielle indsatsområder - 'bruttolisten' • Orientering om panelundersøgelserne • Oplæg: <ul style="list-style-type: none"> - Megatrends og Fødevarer, v. Frank Høgholm Pedersen, Institut for Fremtidsforskning - Innovation i fødevaresektoren, Eva Nautrup, Tulip
25/10	<ul style="list-style-type: none"> • Orientering om resultater fra de tre panelundersøgelser • Diskussion af vision og formålet med megasatsningen i lyset af hidtidige erfaringer • SWOT-analyse af 9 potentielle indsatsområder • Foreløbig indstilling af fem indsatsområder
7/11	<ul style="list-style-type: none"> • Endelig fastlæggelse af vision og fire indsatsområder som grundlag for den samlede indstilling til Vækstforum • Afklaring af det videre forløb

3 Indsatsområder

I dette kapitel præsenteres de valgte indsatsområder uddybende - efter en fælles skabelon, der beskriver formålet, baggrunden og motiveringen af indsatsområdet samt de konkrete indsatser, der foreslås undersøgt og iværksat. Beskrivelsen vil efterfølgende blive videreudviklet til egentlige kommissorier for udviklingsgrupperne.

3.1 Åben innovation og vidensamarbejde

Formål med indsatsområdet

Formålet med dette indsatsområde er at skabe en tradition og en ny 'infrastruktur' for vidensbaseret fødevarerudvikling i Region Midtjylland - karakteriseret ved et højt indhold af kvalitet, design og eksperimenter.

Dette generelle indsatsområde sigter på at udvikle et dynamisk innovationsmiljø, der omfatter alle dele af fødevarerhvervet, udvikler nye forretningsområder og medvirker til udmøntningen af megasatsningens øvrige indsatsområder: teknologiudvikling i produktionssystemer, produkter og forsyning, fremtidens økologiske fødevarer og ny fødevareridentitet.

Baggrund

Europa Kommissionens fælles forskningscenter har netop opgjort, at europæiske virksomheders investeringer i forskning og udvikling sidste år steg med 7,4% - en positiv nyhed, som dog til dels overskygges af en tilsvarende stigning i de ikke-europæiske virksomheders investeringer med hele 10%. For fødevarerbranchen i Danmark, som i disse år oplever stigende konkurrence på det globale marked på de traditionelle kerneprodukter, kan denne skævvridning i investeringslysten vise sig at blive dyr, da der i dag mere end nogensinde er behov for et højt vidensniveau og innovationer, der kan føre til udvikling af nye differentierede produkter og services, hvis man skal fastholde Danmarks position som en førende fødevareration.

I dag foregår en stor del af udviklingen i lukkede innovationsprocesser internt i virksomhederne med begrænset inddragelse af eksterne vidensressourcer. Man bygger langt hen ad vejen ovenpå eksisterende teknologier, processer og traditioner, og incitamentet for udviklingen er ofte en efterspørgsel i markedet eller evt. myndighedsmæssige krav. I mange fødevarer virksomheder er *innovation*, når det kommer til stykket, et andet og mere moderne ord for *produktudvikling* i mere traditionel forstand snarere end et udtryk for utraditionel nytænkning, hvor man søger grænseflader. Og her gør en række barrierer sig gældende så-

som mangel på tid, mangel på de rette videnskompetencer, traditionel tænkning og en generelt lille risikovillighed.

Udfordringen er at skabe et mere målrettet samarbejde mellem aktørerne om at udnytte og omsætte Midtjyllands stærke videnressourcer på fødevarerområdet, som bl.a. leveres af Aarhus Universitet (Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, MAPP-centeret m.v.), Dansk Landbrugsrådgivning, GTS-instituttet AgroTech, Dansk Akvakultur, Videncenter for FødevarerUdvikling i Holstebro, Agro Business Park m.fl. Dertil kommer en række store internationale fødevarerkoncerner, mange progressive små og mellemstore fødevarer virksomheder, en mangfoldig underskov af teknologiske hjælpeindustrier og ikke mindst et top-tunet primærerhverv indenfor både landbrugs-, fiskeri- og akvakultursektoren, når det gælder effektivitet, kvalitet og økologisk produktion.

Et mere målrettet samarbejde mellem aktørerne er således nødvendigt for at medvirke til at skabe åben innovation og vidensamarbejde, som bl.a. skal bidrage til:

- at øge andelen af virksomheder, der skaber ny viden og omsætter den i innovative produkter og processer gennem vidensamarbejde med andre aktører.
- at øge andelen af virksomheder, der anvender eksisterende viden på nye måder
- at styrke videndelingen internt i virksomhederne og mellem virksomhederne samt at styrke opkvalificeringen af medarbejdere.

Et eksempel på et område med et aktuelt stort innovations- og markedspotentialer for de midtjyske virksomheder er udvikling af sunde conveniencefødevarer af høj kvalitet til eksempelvis offentlige storkøkkener, skolemadsordninger og private. Der ligger en stor udfordring i at skabe bedre dialog og samarbejde mellem aktørerne på tværs i værdikæden, hvis bl.a. politiske målsætninger om eksempelvis sund skolemad til alle skal nås. Forskellige opfattelser af kvalitetsbegrebet hos leverandører, køkkener og brugere kan kun bringes i overensstemmelse ved, at aktørerne i fællesskab udvikler nye krav og standarder med inddragelse af den nyeste viden omkring sund ernæring, emballager, design, teknologier mv.

Indsatsen

Den faglige udviklingsgruppe for indsatsområdet får til opgave at beskrive organiseringen samt de fysiske og økonomiske rammer for et ”fødevarernes Katrinebjerg” – et *innovatorium* for fødevarerhvervet. Der skal etableres en **dynamisk udviklingsplatform**, hvor koblingen mellem forskning, viden, praktisk erfaring og nytænkning skal udgøre en smeltedigel for nye produkter, services, processer og teknologier med et erhvervspotentiale for fødevarersektoren.

Innovationsplatformen kan rumme mange tilgange til innovation, herunder udveksling af medarbejdere mellem forskningsinstitutioner og virksomheder, 'lån en forsker et halvt år', innovationsagenter/-rejsehold, erhvervs-ph.d.'er, pilotprojekter, turnus i innovationsnetværk, fælles test- og forsøgsfaciliteter, en regional innovationsfond etc.

Indsatsen skal i høj grad bygge på koordinering, **synergi og grænseflader** mellem de eksisterende initiativer og aktører. Vækstforum har eksempelvis iværksat et projekt, Viden i arbejde, der skal fremme samarbejde mellem erhvervsliv og videninstitutioner med henblik på sikre udveksling og anvendelse af ny forskning og viden. Desuden er der iværksat en række innovationsnetværk med fokus på udvikling af fødevarerhvervet (eks. Food for Life), men der mangler stadig helt konkrete erfaringer med at omsætte den teoretiske viden bl.a. fra disse netværk til konkrete innovationer. Endvidere gennemfører Vitus Bering Danmark på vegne af en række virksomheder og videninstitutioner i øjeblikket en ekspertundersøgelse, der skal afdække potentialet for et virksomhedsdrevet videns- og innovationscenter for fødevarerbranchen i Danmark. Endelig kan andre regionale videnmiljøer og virksomheder bidrage med erfaringer, viden og faciliteter (forsøgs- og forskningslaboratorier, eksperimentarier, test-fabrikker mv.).

Udviklingsgruppen skal desuden fremkomme med forslag til **konkrete initiativer**, herunder demonstrationsprojekter og evt. puljer, der i praksis skal afprøve, hvordan mobiliteten af viden mellem eksempelvis sektorforskning, universiteter og virksomheder kan styrkes og kommercialiseres. Herunder skal det vurderes, om der er behov for at lette **adgangen til eksisterende forskningsmidler**, eksempelvis via etablering af en service- og rådgivningsfunktion, hvor både virksomheder og viden- og forskningsmiljøer kan hente professionel hjælp til ansøgninger mv.

Forslag til deltagere i udviklingsgruppen

Deltagerne i gruppen kan bl.a. bestå af teknisk-faglige eksperter fra:

- Virksomhedsrepræsentanter (forskellige brancher)
- Forskning
- InnovationLAB
- Aarhus Universitet: MAPP-centeret
- Vitus Bering Danmark
- Den nationale forsknings- og innovationsplatform - FoodforLife
- Design/kreative kompetencer

Tekstboks 1 Fremtidsbillede - år 2020

OECD rapport fremhæver 'Vidensbanken' i Region Midtjylland

OECD evalueringen 'Main Innovations in Danish Regions' giver gode karakterer til regionernes fødevarerindsatser, som har givet et godt miljø for udveksling af viden i Danmark.

En vellykket omsætning af viden har været afgørende for regionernes forskellige held med specialiseringer, vurderer rapporten; men peger samtidig også på at regionernes forskellige udgangspunkter måske blev undervurderet. I den midtjyske region var et helt unikt fokus på udvikling og implementering af viden foruden teknologioverførsel drevet af de storvidenstunge institutioner og erhverv hvad ikke har kunnet matches af de øvrige regioner.

Det indledende arbejde med at udvikle en fælles *vidensbank* for hele regionens landbrugsfaglige viden - uanset bidragsydernes faglige vinkel - vurderes i rapporten som et godt midde til at sikre innovation mellem forskellige interessenter. Det har skabt konsensus og en udbredt vilje til at samarbejde på tværs af fag- og erhvervsmæssige grænser - og har de seneste ti år skabt store forandringer i forholdet til specialviden og faglig læring. Det er et hovedbudskab i rapporten, at hele landbrugssektoren er blevet fagdidaktisk og har en hel uhørt faglig bredde. OECD slår da også fast, at regionens stærke vidensprofil udspringer af de første års vigtige initiativ i forhold til at indlejre bæredygtighed, overførsel af teknologi og kvalitet i hvert eneste led i produktionskæden, og hos forbrugerne. Samtidig har de utraditionelle tænkemåder i det midtjyske givet regionen en helt speciel kompromisløshed vurderer OECD og derfor blev midtjyderne kompetencemæssigt dem som bedst har klaret det internationaliserede afsætningsmarked. Kvaliteten har været til at få øje på og derfor har nye produkter kunnet finde et indledende afsæt på hjemmemarkedet. Og, der udveksles og eksperimenteres fortsat i den midtjyske region hvad rapporten da også fortæller er nødvendigt, for at modvirke stilstand.

3.2 Fremtidens økologiske fødevarer

Formål	Formålet er at udnytte og styrke Region Midtjyllands førerposition inden for viden om og produktion af økologiske fødevarer. Dette inkluderer et øget fokus på smag, forarbejdning, design og andre kvalitetsparametre indenfor økologisk produktion. Indsatsområdet indeholder derudover også et langsigtet perspektiv omkring 'bæredygtighed' i bredere forstand omhandlende eksempelvis dyrevelfærd, etik og sociale forhold.
Baggrund	Baggrunden for dette indsatsområde er en række positive trends omkring produktion og salg af økologiske fødevarer samt dertil knyttede udfordringer med at sikre yderligere professionalisering, vækst, produktudvikling og markedsdækning.

I perioden 1990-1999 steg den økologiske markedsandel, men stagnerede frem til 2005. Herefter har der igen været tale om en stærk vækst - fra 5,5% markedsandel i 2005 til 7,5% i 1. kvartal 2007. Målt i omsætning var der i 2005 en vækst på 12%, i 2006 18% og for 2007 ventes en omsætningsstigning på over 20%. Høje vækstrater forventes også i årene fremover. Det samlede danske marked for økologiske fødevarer var i 2006 ca. 3,9 mia. kr., hvoraf 2,7 mia. kr. omsættes via dagligvarehandlen.¹ Økologiske produkter har således fået fodfæste i store detailkæder, bl.a. via strategisk samarbejde med disse med målrettede produkter og markedsføring til disse kæders kunde profiler.

¹ Jf. 'Økologisk markedsnotat', Økologisk Landsforening, 2007

Der er endvidere en forventning om stærk eksportvækst fra 300 mio kr. årligt i 2005 til det tredobbelte i 2010. Der er tale om eksport til nærmarkeder (Tyskland, England, Skandinavien). En markedsanalytiker anslår, at Danmark *kunne* eksportere meget store mængder fødevarer, da det danske økologi-brand står stærkt internationalt. Den største hindring for eksport er imidlertid det gunstige danske marked og manglen på en del økologiske produkter.

Salg af økologiske fødevarer til catering, private kantiner og offentlige institutioner (skoler, hospitaler, plejehjem, etc.) udgør under 15% af den samlede omsætning. Det øgede fokus på kvalitetsfødevarer på offentlige institutioner *kan* blive et nyt markant vækstområde.

Sektorens udfordringer er bl.a.:

- At jordbruget i tilstrækkelig grad omlægges til økologisk drift for at kunne dække efterspørgslen. Dansk Landbrug har vurderet behovet til at være 12.000 hektar jord hvert år i perioden frem til 2015. Med den aktuelle markedsituation vurderer Økologisk Landsforening behovet til at være 20.000 hektar årligt.
- At en række økologiske produkter ikke har opnået en reel markedsandel. Nogle økologiske varer har en stor markedsandel (over 15% for basisvarer som havregryn, mælk, æg, gulerødder), men for andre er den stærkt begrænset (2% eller lavere for økologisk ost, frosne grøntsager, svinekød). Der er således mulighed for yderligere produktudvikling og markedsføring.
- At sikre en fortsat professionalisering af sektoren - eksempelvis: mindre producenters markedsføring og produktudvikling, sikre udnyttelse af branchens stigende viden og erfaring, et tilstrækkeligt sortiment af økologiske uddannelser, m.v.

Motivation

Udover de generelt lovende udviklingsmuligheder er indsatsområdet motiveret ud fra Region Midtjyllands klynge af producenter, forarbejdningsvirksomheder og videnmiljøer indenfor økologiområdet, jf. tekstboksen nedenfor.

Tekstboks 2 Økologiske styrkepositioner i Region Midtjylland

Eksempler på betydende aktører i Region Midtjylland er:

- Primærproducenter: en række landmænd, Tange Frilandsgartneri
- Forarbejdning: Arla Foods, Danish Crown, Thise Mejeri, Hanegal, Søvind Kirk, Urtekram
- Uddannelse: Den Økologiske Landbrugsskole, Vestjyllands højskole
- Rådgivning: Dansk Landbrugsrådgivning (Landscentret), Økologisk Landsforening
- Interesseorganisationer: Økologisk Landsforening, Dansk Akvakultur
- Forskning: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, Aarhus Universitet

Region Midtjylland har muligheden for at blive landets økologiske center og at udgøre en international top-region - ved en markant satsning kan regionen blive

Nordeuropas økologi-center. Dette indsatsområde er endvidere i overensstemmelse med og understøtter de øvrige megasatsninger omkring energi og miljø samt sundhed/erhverv. Indsatsområdet vil derudover støtte andre centrale udfordringer - eksempelvis implementering af vandrammedirektivet, drikkevandsbeskyttelse, biodiversitet og landdistriktsudvikling.

Indsatsen

Indsatsområdet indeholder et vigtigt strategisk perspektiv omkring vurdering af perspektiver og muligheder for at regionen etablerer sig og profilerer som en økologisk erhvervsklynge. I lyset af, at andre regioner i Danmark og Europa også forholder sig til potentialet i en øget satsning på økologisk produktion, er det vigtigt, at udviklingsgruppen kritisk vurderer, hvad der skal til for at Region Midtjylland for alvor kan bidrage ekstraordinært til en erhvervsmæssig vækst på dette område.

Et andet strategisk perspektiv for udviklingsgruppens arbejde er den langsigtede kvalitetsudvikling af hele økologi-området i forhold til parametre som eksempelvis smag, kvalitet, design og etiske forhold. Det skal således være en præmis for udviklingsgruppens arbejde, at økologi-begrebet *ikke* er færdigudviklet, men er et dynamisk begreb som skal udvikles yderligere.

Udviklingsgruppen får til opgave at undersøge:

- **Relevante tiltag.** Udviklingsgruppen skal, i dialog med aktørerne indenfor erhvervet, foreslå og vurdere tiltag, der er relevante i forhold til formålet med indsatsområdet. Der kan eksempelvis være tale om initiativer omkring målrettet *rådgivning* til mindre producenter omkring markedsføring og produktudvikling; vurderinger af muligheder for yderligere *eksport*, og potentialet for en *strategisk omlægning* fra konventionelt til økologisk jordbrug i et afgrænset geografisk område.
- **Mere kvalitet og bedre design.** Foreslå tiltag og samarbejder, der bidrager til at fremtidssikre den økologiske fødevarerproduktion ved at øge erhvervets fokus på kvalitet, smag og design i forhold til økologiske varer, inklusiv en vurdering af potentialet for en satsning på økologisk convenience fødevarer. Den kritiske vurdering af kvalitet skal også indeholde opmærksomhed omkring de mulige dyrevelfærds-, etiske og miljømæssige problemstillinger, der er knyttet til visse former for økologisk produktion.
- **Organic Academy.** Afdække interesse og muligheder for etablering af et internationalt økologisk uddannelses- og videnscenter med fokus på hele jord-til-bord kæden med inddragelse af alle relevante aktører indenfor uddannelse, forskning, erhverv og jordbrug. Det vil være naturligt med fokus på ”det gode håndværk”, gastronomi og udvikling af økologiske kvalitetsprodukter. Udviklingsgruppen skal, så vidt centeridéen vurderes bæredygtig, skitsere hovedlinier i centerets profil og vurdere hvordan eksisterende institutioner kan inddrages i et samarbejde f.eks. Den Økologiske Landbrugsskole på Kalø, Aarhus Universitet (Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, MAPP) m.fl.

- **Dannelsen af en økologisk erhvervs-klynge.** Økologiens aktører i Region Midtjylland samarbejder i dag i et løst koblet netværk. Det skal vurderes, om samarbejdet kan udnyttes bedre i et klynge-samarbejde - eksempelvis som et egentlig middel i forhold til samlede strategiske fremstød overfor eksportmarkedet, udvikling af særlige produkttyper (eksempelvis økologisk convenience) samt i forhold til fremstød overfor detailkæder og øvrige fødevarerindkøbere. Dvs. at det skal vurderes, om videns- og udviklingsmæssige synergier udnyttes godt nok samt hvilke konkrete mekanismer, der i modsat fald kan understøtte dannelsen af en økologisk erhvervs-klynge.

Forslag til deltagere i udviklingsgruppen

Deltagerne i gruppen kan bl.a. bestå af teknisk-faglige eksperter fra:

- Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret
- Relevante producenter
- Økologisk Landsforening
- Aarhus Universitet: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet og MAPP-centeret
- Dansk Akvakultur
- Den Økologiske Landbrugsskole på Kalø
- Erhvervsrådgivning
- Forskningscenter for Økologisk Jordbrug og Fødevarer-systemer (FØJO)
- Videncenter for FødevarerUdvikling (VIFU)

3.3 Teknologiuudvikling i produktionssystemer, produkter og forsyning

Formål

Formålet med indsatsområdet er at udnytte de store muligheder, der ligger i at inddrage nye teknologier direkte i fødevarer, i fødevarerproduktioner, i emballager samt i logistik- og afsætningsleddet. Indsatsområdet omfatter desuden fokus på, hvordan man fremmer fødevarerproduktionens drifts- og miljøeffektivitet bedst muligt med inddragelse af teknologi. Indsatsområdet omfatter både et fokus på teknologier, der kan anvendes bredt i værdikæden samt et fokus på bestemte sektorer, hvor en teknologiuudvikling har et særligt potentiale. Endelig skal indsatsområdet arbejde med initiativer, der kan hjælpe forbrugerne til et reelt og fordomsfrit indblik i teknologiske muligheder.

Baggrund

Tendensen til, at produkterne fra fødevarerforarbejdningsindustrien i de kommende år i langt højere grad vil blive påvirket af detailområdet, som i sidste ende er drevet af forbrugerne, kan være med til at præge og drive udviklingen inden for teknologiområdet. Det drejer sig bl.a. om tendensen til en øget opdeling mellem billige basisprodukter og eksklusive specialprodukter. For specialprodukterne gælder, at det der efter forbrugernes opfattelse vurderes at kunne retfærdiggøre en merpris, især er sundhedsfremmende egenskaber, værdimæssige/politiske aspekter samt tidsbesparende egenskaber, eksempelvis sunde conveniencefødevarer. Såvel for produktion og forarbejdning af de billige basisprodukter som for de eksklusive specialprodukter gælder, at der er store udfordringer og et stort potentiale i at tilføre teknologi til produkter og processer.

Endvidere stiller stigende international konkurrence større krav om teknologiudvikling og udvikling af nye produktionsformer, f.eks. ved inddragelse af robotteknologi, IKT (f.eks. pervasive computing), automatiseringsprocesser m.v. Man ser således i disse år, at nye avancerede teknologier i stadig højere grad finder vej ind i fødevarerens produktionssystemer og produkter:

Et eksempel finder man indenfor mejerisektoren, hvor planer om at afprøve large scale produktion af upasteuriserede oste nødvendiggør, at en stor del af mejeriteknologien flyttes ud til den enkelte mælkeleverandør. Disse "gårdmejerier" vil blive stillet overfor strenge krav til løbende monitoring af den mikrobiologiske status, hvilket igen stiller krav til udvikling af avancerede sensorteknologi-systemer.

Et andet eksempel finder man indenfor ingrediens-industrien, hvor Danmark er absolut førende på verdensplan (eksempelvis Danisco i Århus). Hvor disse virksomheder traditionelt har satset på at producere ingredienser (eks. tilsætningsstoffer) er der i dag en tendens til, at produktsortimentet i stigende grad domineres af enzymer, der som små bioteknologiske "fabrikker" kan producere de selv samme ingredienser/produkter, men nu ude hos kunden. Med anvendelse af bioteknologi "overføres" processerne således til eksempelvis en fødevarerproducent, der i tilgift må gear sit produktionssystem og videnressourcerne i sin virksomhed til at kunne styre teknologien.

De beskrevne eksempler kan være med til at illustrere, at teknologiudviklingen i fødevarerhvervet i dag skal ses i tæt sammenhæng med begreber som sundhed, sikkerhed og kvalitet. Bag den gode helt specielle (og ensartede!) smag af en høj kvalitets fødevarer ligger der et stort teknologi-setup fra primærproduktion til emballering, hvilket er værd at have i baghovedet, når man eksempelvis taler om egnspecifikke smagsoplevelser. Omvendt kan teknologien hjælpe med at "springe et par led over" med eksempelvis berigede eller funktionelle fødevarer med et sundheds- og ernæringsperspektiv for øje.

Motivation

Midtjylland har en række stærke forsknings- og videncenterer med stor viden om teknologi og fødevarerproduktion og forarbejdning: Aarhus Universitet med det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet, IT-byen Katrinebjerg, GTS-instituttet AgroTech, Dansk Landbrugsrådgivning (Landscentret), Agro Business Park. Endvidere repræsenterer NanoFOOD og SESAM-FOOD netværkene en lang række stærke teknologiske virksomheder og videncenterer indenfor henholdsvis nanoteknologi og automatiseringsteknologier.

Udfordringen er, hvordan man i højere grad får kombineret kræfterne og udnytter nye teknologier til at skabe nye fødevarerprodukter, og hvordan der kan etableres nye forskningsrelaterede aktiviteter, der opretholder en balance i fødevarerindustriens stadige behov for henholdsvis teknologi-push og teknologi-pull.

Arbejdsgruppen har identificeret en række konkrete emner, der kan være til inspiration for arbejdet med indsatsområdet:

- High-tech materialer og industrielt design. I Region Midtjylland findes der mange stærke viden- og forskningsinstitutioner med relation til fødevarer-

hvervet, herunder inden for materiale- og styringsteknologi. Der er brug for at udvikle metoder, der på afgørende vis bringer disse forskningsmiljøer og -kompetencer i samarbejde med større fødevarer virksomheder. Det kunne eksempelvis være inden for nye former for intelligent emballage, nanostrukturerede overflader, biosensorer og øget sporbarhed.

- Bioteknologi. Mange sætter lighedstegn mellem GMO og bioteknologi. I virkeligheden dækker bioteknologi over et utal af processer, som mennesker i tusindvis af år har benyttet sig af i forbindelse med fødevarerproduktion (eks. gæringsprocesser). Specielt indenfor produktion af enzymer, startkulturer og multifunktionelle ingredienser er der et stort udviklingspotentiale.
- Højteknologiske produktionssystemer - eksempelvis fleksible modulopbyggede produktionslinier, som både store og små producenter har behov for eller alternativt kontinuerlige produktionssystemer, med samme stærkt kvalitetsstyrende produktion i én kontinuerlig proces.
- Grøn akvakultur. Akvakulturerhvervet er i gang med en omfattende omstilling til en bæredygtig produktionsform (recirkulering, foderudvikling, forarbejdning, omplacering af produktionen til eksempelvis havnelokaliteter m.v.). Indsatsen kan kombineres med udvikling af nye forretningsområder såsom dørsalg og oplevelser (besøg, P&T fiskeri). Akvakultur er et nationalt satsningsområde, og der er i Region Midtjylland stor tradition, produktionserfaring og vidensressourcer (især spidskompetence inden for opdrætsteknologi) inden for erhvervet. Et andet element kan være skaldyrproduktion, som i disse år vinder frem bl.a. i Limfjorden.
- Præcisionsteknologi. Eksempelvis anvendes der inden for landbruget i præcisionsjordbruget en kombination af IT-, sensor- og robotteknologi og videreudvikling af traditionelle landbrugsredskaber. Det gør det muligt at anvende gødning, kalk og pesticider i varierende mængde på marken alt efter den konkrete afgrødes specifikke behov og sygdoms- og jordbundsforhold. På den måde minimerer man mængden af tilførte stoffer og dermed omfanget af miljøproblemer.

Indsatsen

Den faglige udviklingsgruppes overordnede opgave er at komme med forslag til, hvordan Region Midtjylland bedst muligt udnytter sin ”teknologitunge” profil og omsætter den nyeste forskning og viden inden for forskellige teknologier til produkter og produktionssystemer. Dette skal ske med henblik på at teknologien både kan fungere som drivkraft for udviklingen samtidig med at konkrete produktioner og processer tilføres nøjagtig de teknologiske input, der er behov for.

Med udgangspunkt i arbejdsgruppens forslag til konkrete emner får den faglige udviklingsgruppe for indsatsområdet følgende opgaver:

- I det omfang udviklingsgruppen vurderer det muligt at udpege teknologiske styrkepositioner, er opgaven at identificere de væsentligste (2-3) **teknologiske styrkepositioner**, der har/kan få betydning for udviklingen af

fødevarerhvervene i Region Midtjylland, dvs. de teknologier som det bedst giver mening at satse på i regionen (teknologi-pull).

- Identificere og foreslå **konkrete områder, hvor der er behov for yderligere teknologiudvikling/-tilførsel** (teknologi-pull) for at skabe udvikling.
- **Foreslå teknologiindsatser** inden for de væsentligste styrkepositioner, herunder forskningsrelaterede aktiviteter, med et fremadrettet erhvervspotentiale for regionens fødevarer virksomheder.
- Identificere og beskrive relevante **demonstrationsprojekter** med fokus på, hvordan forskellige nye teknologier kan indbygges i den eksisterende fødevarerproduktion og i fødevarerprodukter.
- I ovenstående generelt inddrage en vurdering af, hvordan forbrugerne opnår et reelt og fordomsfrit indblik i teknologiske muligheder.

Udviklingsgruppen skal i sit arbejde koordinere og samstemme indsatsen tæt med udviklingsgrupperne for de øvrige indsatsområder, herunder specielt i forhold til indsatsområdet åben innovation og vidensamarbejde. Desuden skal udviklingsgruppen have opmærksomhed på forbrugerholdninger i arbejdet med forslag til indsatser, jf. teknologi-kritiske holdninger hos en del forbrugere.

Forslag til deltagere i udviklingsgruppen

Deltagerne i gruppen kan bl.a. bestå af teknisk-faglige eksperter fra:

- Store og små fødevarer virksomheder
- Aarhus Universitet: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet og MAPP-centeret
- FoodDTU
- NanoFOOD
- Mejeriforeningens Forskningsfond
- Sesamfood
- Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret
- Dansk Akvakultur
- AgroTech
- Agro Business Park
- IT-byen Katrinebjerg

3.4 Ny fødevareridentitet i Region Midtjylland

Formål

Formålet med dette indsatsområde er at styrke fokus på Region Midtjyllands mangfoldige fødevareridentitet igennem initiativer, der vil nå bredt ud. Initiativerne skal dels tegne et billede af fødevarerne fra regionen som produkter rundet af de særegne omgivelser, de er skabt i, dels - og lige så vigtigt - vise regionen som en førende og fremsynet dansk fødevarerregion, hvor der produceres *klog hverdagsmad som sund forretning*.

Baggrunden

Region Midtjylland kan med godt en 1/3 af Danmarks fødevarerproduktion med god ret kalde sig Danmarks spisekammer. Regionen har gennem århundreder

forædlet og effektiviseret fremstillingen af fødevarer og resultatet er en lang række effektivt producerede produkter, der har fødevarerens sikkerhed på plads. Produktionen af fødevarer i Region Midtjylland udgør et betydeligt bidrag til den danske økonomi. Men kravene om at kunne levere sikre produkter i store mængder til konkurrencedygtige priser har fjernet fokus fra de kvaliteter, fødevarer produceret i Midtjylland ellers kan byde på.

Produktion på et industrielt niveau er et vilkår, hvis fødevarerproduktion i Region Midtjylland skal vedblive med at bidrage økonomisk på den skala som den gør. Men masseproducerede standardprodukter, der smager og føles ens hele året rundt, bidrager kun i ringe grad til den særlige fødevareridentitet, som regionen har potentiale til at rumme.

Motivation

Ved at finde mangfoldigheden frem i Region Midtjyllands fødevarer og vise regionen som en førende fødevareregion i Danmark, skabes identitet og stolthed. Der skabes et grundlag for, at fødevareraktører i regionen får underbygget deres selvforståelse som rundet af en specifik region, forbrugere både inden og udenfor regionen vil få adgang til en større mangfoldighed og dermed bedre fødevareroplevelser. Bl.a. er der et stort uudnyttet potentiale i at fortælle den gode historie om f.eks. årets første høst, årstidsvariationer mv. Og netop på dette område er der en oplagt mulighed for et frugtbart samarbejde mellem de store internationalt orienterede virksomheder og mindre lokale fødevarer virksomheder.

Indsatsen

At sætte fokus på Region Midtjyllands mangfoldige fødevareridentitet gøres ikke med enkeltstående initiativer, men igennem en koordineret indsats af en række initiativer. Indsatsen vil bevæge sig på to niveauer, et strategisk og et praktisk. På det strategiske område bliver det udviklingsgruppens opgave at lægge de overordnede linjer for indsatsen. Her skal klarlægges, hvorledes initiativerne bedst sikrer, at man opnår resultater, som vil have effekter både internt i regionen og eksternt i forhold til resten af Danmark og internationalt. Initiativerne skal hænge sammen og afvikles i den rette rækkefølge.

På det operationelle område bliver det udviklingsgruppens opgave at få de enkelte initiativer vurderet og gjort klar til handling. Der skal tilstræbes en balance imellem initiativer, der bygger på umiddelbar tilgængelighed for folk, der allerede er bosiddende i regionen, og initiativer af mere oplevelsespræget karakter, der især vil tiltrække folk udenfor regionen.

Til inspiration for udviklingsgruppens arbejde kan bl.a. perspektiverne i følgende initiativer undersøges:

- **Midtjyllands Årstider - en fødevarerfestival:** 4 (8) gange om året (forår, sommer, høst, jul) kunne der i Region Midtjylland afholdes en årstidsbestemt fødevarerfestival. Festivalen kunne være centreret omkring et kæmpe udendørs fødevarermarked hvor ca. 500-1000 studepladser sælger deres produkter. Der opstilles en række simple regler for studepladsholderne, der sikre at det alt overvejende er årstidsbestemte produkter der sælges til festivalen. Forskellige temaer kan være samlet eks. v. "Grønt fra Djursland", "Skaldyr fra Limfjorden" eller blot "Æbler fra alle hjørner af regionen" etc.

Festivalen kan evt. flytte rundt eller blive på ét særligt egnet sted. Der ville sammen med festivalen kunne afholdes foredrag, madlavningsevents, Kokke Masterclass osv.

- **Food Univers:** Byggende på de idéer, der ligger bag Danfoss Univers om infotainment omkring naturvidenskab, kombineret med de oplevelseselementer der ligger i fødevarertilvirkning, som Tivoli kaster sig over med opstarten af et inhouse mejeri ved årsskiftet, kan Region Midtjylland etablere en oplevelses- og forlystelsespark ud fra bestemte fødevareremaer. Tanken er at man i parken vil kunne lære af/lege med de kemiske processer, der ligger i fødevarer-tilvirkning. Man vil kunne se, føle, lugte, smage hele processen fra "jord til bord", klappe en ko, være pølsebager, lave sin egen is etc. Parken kan åbne vinduet til hele den traditionelle fødevarerproduktion og tilvirkning, men også nye spændende udviklinger såsom molekylær gastronomi, økologiske produktionsformer og emballageteknologi. Food Univers er ikke tænkt med et særlig midtjysk indhold, men som at være hele landets Food Univers - placeret i Region Midtjylland.
- **Midtjyllands Madportal:** For at skabe et samlet hele for initiativer i forbindelse med indsatsen, kan der etableres en portal, der samler fødevarerinitiativer i regionen, som alle har et oplevelsesmæssigt aspekt. Eksempelvis en kalender, der beskriver alle fødevarermarkeder i regionen, forslag til gastronomiruter rundt i regionen (gode slagtere, gode spisesteder, steder at besøge, rundvisninger hos interessante producenter, "5 microbryggerier på en weekend" etc.) samt årtidsaktuelle opskrifter fra kendte kokke i regionen etc.
- **Øvrige tiltag.** Udviklingsgruppen kan derudover foreslå og vurdere øvrige tiltag som bidrager til formålet og visionen for dette indsatsområde.

Forslag til deltagere i udviklingsgruppen

Deltagerne i gruppen kan bl.a. bestå af teknisk-faglige eksperter fra:

- Regional/lokale Turismeorganisationer
- Lokale fødevarer-entreprenører (mikrobryggeri, -mejeri, -røgeri etc.)
- Organisationer med erfaring fra fødevarerevents/messer
- Brancheudvalg
- Aarhus Universitet, Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet

*Tekstboks 3 Fremtidsbillede af ny fødevareridentitet - år 2020***Rekordpris for ost: fødevarerministeren advarer mod det midtjyske hysteri**

På den månedlige fødevarerauktion i Silkeborg har en ost, fremstillet af ægteparret Hilda og Ole Hjernøe fra Odder, i går opnået den højeste pris, der endnu er opnået for ost herhjemme – næsten 6.000 kr kiloet! Køberen var restaurant "Jysk" i Hammel.

Jysk har længe markeret sig som et tempel for den midtjyske mad. Restauratøren, der for nylig som den fjerde restaurant i regionen opnåede sin anden Michelin-stjerne, agter at servere osten ved et lukket arrangement i forbindelse med lanceringen af to lokalt producerede hedvine.

"Osten repræsenterer det ypperste dansk mejerikunst kan præstere i dag", udtaler han. "Det tager næsten et år at lave sådan en ost, og der er meget der kan gå galt undervejs."

Fra København mødes fænomenet med en hovedrysten. Radioavisen har spurgt fødevarerministeren, om udviklingen bekymrer hende. Det afviser hun. En meget stor del af de danske fødevarer afsættes nemlig fortsat gennem discount-kanalen, selv om man i Midtjylland de seneste år har set en stigende interesse for fødevarer af ekstraordinær høj kvalitet. Ministeren advarer dog mod det midtjyske hysteri:

"Det er skruet alt for højt op. Jeg tvivler alvorligt på at man overhovedet kan smage forskel", siger ministeren.

Fødevarerindustrien boomer

Den fantastiske ost fra Hammel er ikke en enlig svale. I de senere år har Midtjyske fødevarerproducenter sendt sværme af nye produkter i topkvalitet på markedet og gourmetturister strømmer til Region Midtjylland sammen med indkøbere fra udenlandske detailkæder.

Baggrunden for dette boom er regionens megasatsning på kvalitetsfødevarer - som også har påvirket giganten Danish Crown i Randers. Her bekræfter direktør G. Omdad, at alt nu handler om kvalitet. Innovationen er sluppet fri. "Ved at åbne op har vi kunnet skabe 'partnerskaber for kvalitet' med en lang række førende kunder og med leverandører af proces-teknologi."

4 Det videre forløb

Nedsættelse af udviklingsgrupper

Anden del af forprojektet for megasatsningen skal for alvor konkretisere indsatsområderne, og processen ændrer dermed stil - fra at have været en bred strategiproces bliver der fremover tale om en mere fokuseret og faktabaseret proces. I dette kapitel skitseres kort det videre forløb.

Der vil blive nedsat en udviklingsgruppe for hvert indsatsområde - hver med 5-10 deltagere - der på 2-4 arbejds møder i løbet af foråret 2008 fagligt skal kvalificere indsatsområderne og foreslå konkrete initiativer som input til en handlingsplan for megasatsningen på fødevarerområdet. Kriteriet for udvælgelse af deltagere til udviklingsgrupperne vil derfor primært være fagligt - personerne skal have teknisk-faglig indsigt i de enkelte indsatsområder.

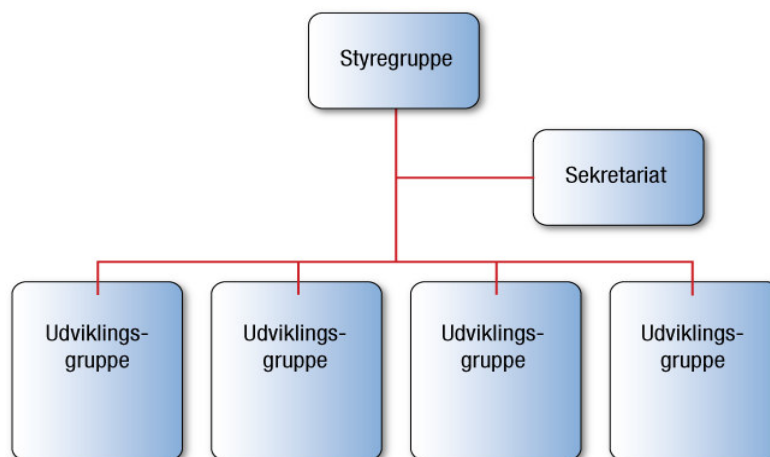
Organisering af anden del af forprojektet

Organiseringen af den anden del af forprojektet tilrettelægges i den resterende del af 2007. Indledningsvis er der grund til at understrege, at der med fire udviklingsgrupper bliver tale om en krævende proces, som kræver en markant styring. Omkring organiseringen skal bemærkes:

- Det foreslås, i tråd med arbejdsgruppens kommissorium, at arbejdsgruppen bliver den samlede styregruppe for de fire udviklingsgrupper.
- Der etableres et sekretariat, som kan bidrage til fremdrift i udviklingsgrupperne og sørge for koordination 'på tværs' af grupperne.
- Udviklingsgrupperne skal så vidt mulig have den samme fremdrift og kadence. Der afholdes 2-4 møder i de 4 udviklingsgrupper inden for en periode på fire-fem måneder.
- Der planlægges et fælles opstartsmøde, hvor alle deltagerne fra udviklingsgrupperne gives en fælles orientering om megasatsningen og dermed får et klart blik for, at der er tale om en fælles satsning - men bestående af forskellige indsatsområder.

Figuren nedenfor illustrerer et foreløbigt udkast til organisation. Den vil blive endelig fastlagt i perioden frem til start af forprojektets anden del.

Figur 4 Udkast til organisering af forprojektets anden del

Startprojekter og kommunikation i anden del af forprojektet

Der arbejdes med et par konkrete idéer til startprojekter og der er i udviklingsgrupperne mulighed for præsentation af forslag til startprojekter til præsentation for Vækstforum i første halvdel af 2008.

Endelig har arbejdsgruppen vedtaget en plan for kommunikationsaktiviteter. Der er indtil videre etableret en hjemmeside for projektet. I perioden frem til og sideløbende med udviklingsgruppernes arbejde udmøntes planen for kommunikationsaktiviteter, bl.a. i form af artikler med fokus på megasatsningens indhold og hidtidige proces.

Bilag 1 Kommissorium for Megasatsning Fødevarer

Udfordringer/potentiale

Udfordringerne inden for fødevarerområdet er store: globalisering, klimaforandringer, forandringer i forbrugertendenser m.v.

I takt med den stigende globalisering presses dansk fødevarerindustri af lønkonkurrence fra f.eks. flere østeuropæiske lande, efterhånden som de opfylder moderne fremstillingsstandarder for kvalitet og effektivitet. Det skærper behovet for, at der i fremstillingen af danske fødevarer tilføjes merværdi i form af f.eks. mere viden, højere kvalitet eller en historie bag produktet. Det kan være i form af innovation i de forskellige led i værdikæden og i form af større differentiering af produkterne, så fødevarerne afspejler forbrugernes krav og forventninger, herunder krav til f.eks. bæredygtighed, dyreetik, sikkerhed, sporbarhed, delvis tilberedte madvarer/convenience og "functional food". Globaliseringens udfordringer skærper endvidere behovet for, at udbuddet af veluddannede og kompetente medarbejdere i den danske fødevarersector matcher efterspørgslen.

Udfordringerne modsvares af et stort potentiale, som er udviklet gennem mange år bl.a. på baggrund af den internationale konkurrence og diverse nationale myndighedskrav i forhold til miljø, fødevarerikkerhed mv. Presset for mere bæredygtige produktionsmetoder og høj kvalitet spredes i disse år til den øvrige verden i takt med voksende velstand og øget forbrugerbevidsthed. Det danner grundlag for en betydelig dansk eksport af nye produkter, viden og teknologi.

Region Midtjylland har meget stærke positioner på fødevarerområdet med en stor produktions-, forarbejdnings- og afsætningssektor, stærke forsknings- og videnmiljøer samt en lang række udviklings- og netværksinitiativer. De midtjyske fødevarerhverv omfatter både små og mellemstore producenter samt helt store internationale virksomheder.

Med udgangspunkt i de mange udfordringer og de oplagte udviklingsperspektiver har Vækstforum peget på, at der skal igangsættes en megasatsning inden for fødevarerområdet i Region Midtjylland.

Mål

Initiativet iværksættes under erhvervsudviklingsstrategiens innovationsøjle, delmål 2, hvor formålet er at styrke innovationskraften inden for regionens styrkepositioner.

Formålet er:

- at sikre en fortsat udvikling, innovation og konkurrenceevne i fødevarerhvervet, således at Region Midtjylland befæster sin stærke position på området.
- en integreret del af denne udvikling sker gennem globalisering og international markedsudvikling, så Region Midtjylland opnår/udbygger den internationale nøgleposition inden for fødevarerhvervene.
- indsatsen skal bygge på kompetencerne fra forsknings- og videncmiljøer, de store fødevarer virksomheder og fra de mindre og mellemstore producenter og følgeindustrien.
- fødevarerindsatsen skal udfoldes i samspil med de to øvrige megaprojekter inden for erhverv/sundhed og energi/miljø samt relevante indsatsområder i øvrigt i Vækstforums handlingsplan, f.eks. vedrørende oplevelsesøkonomi.

Fødevarerindsatsen skal have en karakter og et indhold, så der er grundlag for at igangsætte projekter og initiativer på såvel kort som længere sigt.

Overordnet indhold og ydelser

Med baggrund i de skitserede udfordringer og potentialer nedsættes en arbejdsgruppe med eksperter for megasatsningen fødevarer.

Arbejdsgruppen har til opgave at:

1. Afdække, beskrive og prioritere et antal udfordringer og indsatsområder for fødevarerområdet i Region Midtjylland i et langsigtet perspektiv, herunder belyse effekten af mulige initiativer.
2. Identificere og beskrive 2-3 startprojekter til igangsætning ultimo 2007/primo 2008 f.eks. inden for følgende temaområder: innovationskulturen i små og mellemstore virksomheder i tilknytning til fødevarerhvervet, kvalificeret arbejdskraft til fødevarer virksomheder samt kvalitetsconvenience.
3. Foreslå medlemmer til et antal udviklingsgrupper. Udviklingsgrupperne skal kvalificere de prioriterede indsatsområder og foreslå konkrete udviklingstiltag (Eksempelvis udbud, demonstrationsprojekter, forsknings- og udviklingsprojekter, puljer mv.).
4. Fungere som styregruppe for udviklingsgrupperne frem til disses afslutning medio 2008.
5. Udarbejde og iværksætte en kommunikationsstrategi, der skal sikre, at der skabes synlighed omkring og overblik over megaprojektets aktiviteter for borgere og aktører.

Formålet med startprojekterne (jf. punkt 2) er dels at forberede og danne grundlag for megasatsningen og dels at koordinere/etablere netværk mellem centrale aktører.

Arbejdsgruppen bør inddrage de nødvendige faglige ekspertiser i vurderingen af de enkelte indsatsers potentiale og i afdækningen af muligheder, udfordringer og barrierer i realiseringen af indsatserne.

Arbejdsgruppens arbejde afsluttes medio 2008.

Region Midtjylland varetager den overordnede koordinering i forhold til megasatsningen, herunder sekretariatsbetjening af arbejdsgruppen og udviklingsgruppernes arbejde, med inddragelse af Vækstforums sekretariat.

Aktørerne

Som nævnt bør megasatsningen for fødevarer bygge på kompetencerne fra forskningssiden, de store fødevarerproducenter og de små og mellemstore producenter og følgeindustrien.

Arbejdsgruppen sammensættes af repræsentanter for følgende aktører/interesser:

- Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret (1)
- Fødevarerindustrien/DI (1)
- LO (1)
- Dansk Fisk (1)
- Dansk Akvakultur (1)
- Aarhus Universitet: Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF) og MAPP-centret (Centre for research on customer relations in the food sector) (2)
- Danmarks Tekniske Universitet, Food-DTU (1)
- Videncenter for FødevarerUdvikling, VIFU (1)
- FødevarerVirksomheder (2)
- Detailhandelen (1)
- Gastronomi og oplevelsesøkonomi (1)
- Kommuner (1)
- Fødevarerministeriet, Direktoratet for FødevarerErhverv (1)
- Vækstforum (formand)

Tidsplan

Nærværende kommissorium behandles på Vækstforums møde den 13. juni 2007.

Arbejdsgruppens forslag til indsatsområder og udviklingsgrupper samt projektbeskrivelse vedrørende 2-3 startprojekter behandles på Vækstforums møde den 10. december 2007.

Økonomi

Indikativt budget (mio. kr.) for implementering af hele megasatsningen:

Aktivitet	Region	EU Mål 2	EU Mål 3	EU landd.	Andet	I alt
						100

Heraf afsættes 1,5 mio. kr. til procesmidler i forbindelse med arbejdsgruppens arbejde, herunder til:

- proceskonsulentbistand
- informationsaktiviteter
- analyser
- afholdelse af møder

Bilag 2 Arbejdsgruppens medlemmer

Organisation	Person
Dansk Landbrugsrådgivning, Landscentret	Forskningskoordinator Bodil Hjarvard
Fødevarerindustrien/DI	Vice President Innovation, Food Hans Elbek Pedersen, Danisco A/S
LO-repræsentant	Afdelingsformand Steen Hartmann, NNF Holstebro
Dansk Akvakultur	Direktør Brian Thomsen
Aarhus Universitet, det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet	Forskningschef Jacob Holm Nielsen, Inst. for Råvarekvalitet/Fødevarerforskning
Aarhus Universitet, Handelshøjskolen Aarhus - MAPP-centret	Adjunkt Lars Esbjerg, Inst. for Marketing og Statistik,
Danmarks Tekniske Universitet, Food-DTU	Centre director Alan Friis, FoodDTU
Videncenter for Fødevarer-Udvikling, VIFU	Direktør Bolette van Ingen Bro
FødevarerVirksomhed 1	Direktør Jan Bender, Iskilde
FødevarerVirksomhed 2	Adm. dir. Michael Stevns, Mejeriforeningen
Gastronomi og oplevelsesøkonomi	Formand Lisbeth Klode, Gourmet Vest/Smagen af Danmark
Kommuner	Konsulent Peter Rasmussen, Århus Kommune, Erhvervsafdelingen
Fødevarerministeriet	Specialkonsulent Rita Munk, Direktoratet for FødevarerErhverv
Region Midtjylland	Kontorchefchef Elinor Bæk Thomsen, Regional Udvikling, Innovation og Forskning
Vækstforum	Gårdejer Niels Mikkelsen (Formand for arbejdsgruppen)

Bilag 3 Hovedresultater - panelundersøgelsen

Vi spurgte eksperterne - og her er svarene! Dette bilag redegør for de tre ekspertpanelers vurderinger af Arbejdsgruppens forslag til indsatsområder.

Undersøgelsens gennemførelse

På Arbejdsgruppens andet møde på Skarrildhus, 13-14 september 2007, identificerede Arbejdsgruppen en række indsatsområder som efterfølgende af Sekretariatet blev sammenfattet i 18 potentielle indsatsområder.

Med Arbejdsgruppens hjælp har Sekretariatet opstillet de tre paneler.

Spørgeskemaet består af 6 lukkede spørgsmål, der stilles til de 18 indsatsområder, jf. nedenfor.

Udgør dette indsatsområde en afgørende og radikal innovation?

Udgør dette indsatsområde et markedsområde, der vil vokse de kommende år?

Har Region Midtjylland et godt udgangspunkt i forhold til at gøre dette indsatsområde til en succes?

Kan dette indsatsområde føre til et tæt samarbejde mellem offentlige og private aktører?

Har dette område et internationalt potentiale (såsom internationale samarbejdspartnere, m.v.)?

Er det sandsynligt, at dette indsatsområde kan blive en erhvervmæssig succes?

Ved hvert spørgsmål skal paneldeltageren 'krydse af' ved en af disse muligheder:

- I meget høj grad - svarer til scoren 4
- I høj grad - svarer til scoren 3
- I nogen grad - svarer til scoren 2
- I mindre grad - svarer til scoren 1
- Slet ikke - svarer til scoren 0
- Ved ikke - svarer til scoren 0

Efter besvarelsen af hvert indsatsområde kan deltagerne give en 'åben' kommentarer. I afslutningen af spørgeskemaet inviteres deltagerne endvidere til at overveje nye indsatsområder.

Svarprocenter

Spørgeskemaet blev udsendt 2. oktober og med endelig deadline 10. oktober (efter en rykker-procedure). Svarprocenter fremgår af tabellen nedenfor. 63% af

Arbejdsgruppens medlemmer har svaret indenfor tidsfristen - overgået af panelet med nationale eksperter, hvor ikke færre end 65% har svaret. Det fremgår af tabellen nedenfor, at der er modtaget 84 besvarelser, svarende til 60% af samtlige adspurgte - hvilket er tilfredsstillende. Hertil kommer, at de enkelte indsatsområder er blevet kommenteret af 10 - 30 paneldeltagere, og der er givet en række værdifulde supplerende kommentarer. Paneldeltagerne har endvidere foreslået i 33 nye indsatsområder, som nu vil indgå som inspiration for Arbejdsgruppens videre arbejde.

Panel	Antal deltagere	Antal deltagere - korrigeret ²	Antal svar	Andel svar
Arbejdsgruppen	16	16	10	63 %
Regionale fødevareaktører	42	38	19	50 %
Nationale fødevareeksperter	93	85	55	65 %
<i>I alt</i>	<i>151</i>	<i>139</i>	<i>84</i>	<i>60 %</i>

Den samlede rangordning

Indsatsområder		Samlet score
1	Fødevarer & sundhed	3,1
2	Viden om hightech materialer	3,1
3	CO2-neutral fødevareproduktion	2,9
4	Systemeksport	2,8
5	Convenience fødevarer	2,8
6	Åben innovation og flytbar viden	2,7
7	Grøn akvakultur	2,7
8	Mad - kvalitet, oplevelser, årstider	2,7
9	Økologisk produktion	2,7
10	Bedre emballage	2,6
11	Mad-snedker med stil	2,5
12	Rigdom, æstetik og fødevarer	2,5
13	Ny glæde ved fødevarer	2,3
14	Forbedret samarbejde	2,3
15	Mad til u-lande	2,2
16	Kvalitetsudvikling og -styring	2,2
17	De 10 bedste specialiteter	2,1
18	Fødevaremærkning	1,9

² Korrigeret for personer, hvor det umiddelbart stod klart, at de ikke kunne/ville besvare spørgeskemaet (sygdom, orlov, etc.).

Fordeling i forhold til kriterier

De seks spørgsmål i spørgeskemaet udgør de forskellige kriterier for indsatsområderne. Arbejdsgruppen kan naturligvis vægte disse forskelligt - dvs. eksempelvis lægge større vægt på om et givet område har et potentiale for 'internationalisering' (spørgsmål 5) frem for hvorvidt der er tale om en afgørende innovation (spørgsmål 1). For at teste rangordningens robusthed 'på tværs' af kriterier viser tabellen nedenfor, hvordan rangordningen ville være for hvert af de seks kriterier for de ni højst scorende indsatsområder.

	Innovation	Markedsstørrelse	Region Midt	Off-privat samarbejde	Internationalt	Erhvervsucces
1	High-tech materialer	Convenience fødevarer	High-tech materialer	Fødevarer & sundhed	Systemeksport	Fødevarer & sundhed
2	Fødevarer & sundhed	Fødevarer & sundhed	Fødevarer & sundhed	Åben innovation	High-tech materialer	High-tech materialer
3	CO2-neutral produktion	High-tech materialer	Mad - kvalitet, oplevelse	High-tech materialer	Fødevarer & sundhed	Convenience fødevarer
4	Åben innovation	Mad - kvalitet, oplevelse	Økologisk produktion	CO2-neutral produktion	CO2-neutral produktion	Grøn akvakultur
5	Bedre emballage	CO2-neutral produktion	Grøn akvakultur	Convenience fødevarer	Mad til u-lande	CO2-neutral produktion
6	Grøn akvakultur	Systemeksport	Systemeksport	Mad-snedker med stil	Bedre emballage	Økologisk produktion
7	Convenience fødevarer	Rigdom, æstetik	Åben innovation	Systemeksport	Grøn akvakultur	Systemeksport
8	Mad - kvalitet, oplevelse	Økologisk produktion	CO2-neutral produktion	Mad til u-lande	Convenience fødevarer	Mad - kvalitet, oplevelse
9	Rigdom, æstetik	Grøn akvakultur	Convenience fødevarer	Ny glæde fødevarer	Økologisk produktion	Bedre emballage

Fordeling i forhold til paneler

Er panelerne enige? Nedenstående tabel viser hvilke ni indsatsområder de tre paneler har rangeret øverst. De tre paneler rangordner de ni øverste områder ret forskelligt, *men* der er derimod ikke særlig stor variation i forhold til hvilke områder, der overhovedet er med blandt de ni øverste.

Særligt skal fremhæves:

- at den eneste forskel mellem Arbejdsgruppen og panelet med nationale eksperter - når det gælder den samlede pulje af øverst placerede indsatsområder - er at Arbejdsgruppen ikke medtager økologisk produktion blandt de ni øverste, men derimod giver plads til 'Ny glæde ved fødevarer'.
- at Arbejdsgruppen ikke giver særlig stor prioritet til 'CO2-neutral produktion' (placeres som nummer 8), selvom indsatsområdet kommer ind på en

samlet tredjeplads. Sammenholdt med de skriftlige kommentarer, vi har modtaget, giver det indtrykket af, at Arbejdsgruppen lægger mindre vægt på indsatsområder med et klart miljø-aspekt end de to andre paneler.

- at Arbejdsgruppen tilsyneladende lægger mere vægt på organisering af innovation end de øvrige paneler. Arbejdsgruppen placerer således punktet 'Åben innovation og flytbar viden' højt (nummer 2), hvorimod de to øvrige paneler giver punktet en noget lavere placering (nummer 8).

	Arbejdsgruppen	Regionale aktører	Nationale aktører
1	Sæt viden om high-tech materialer i spil	Fødevarer & sundhed	Fødevarer & sundhed
2	Åben innovation og flytbar viden	Sæt viden om high-tech materialer i spil	Sæt viden om high-tech materialer i spil
3	Fødevarer & sundhed	Mad-snedker med stil	CO2-neutral fødevareproduktion
4	Mad - kvalitet, oplevelser og årstidsvariation	CO2-neutral fødevareproduktion	Systemeksport
5	Convenience fødevarer	Systemeksport	Convenience fødevarer
6	Grøn akvakultur	Convenience fødevarer	Grøn akvakultur
7	Systemeksport	Rigdom, æstetik og fødevarer	Økologisk produktion og produktudvikling
8	CO2-neutral fødevareproduktion	Åben innovation og flytbar viden	Åben innovation og flytbar viden
9	Ny glæde ved fødevarer	Økologisk produktion og produktudvikling	Mad - kvalitet, oplevelser og årstidsvariation